

European Integration for 2018-2021: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 25, 2017 No. 779-p]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250383204> [in Ukrainian].

8. Vsemyrnyi doklad ob ynvallydnostry: reziyume [World report on disability: summary]. (2011). *Vsemyrnaia orhanyzatsyia zdravookhranenyia, Vsemyrnyi bank*. Retrieved from https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/ru/ [in Russian].

9. Baida, L. U., Krasiukova-Enns, O. V. (Eds.). (2012). *Invalidnist ta suspilstvo: navch.-metod. posib. [Invalidity and Society: a teaching manual]*. K. [in Ukrainian].

10. Azin, V. O. (Ed.). (2015). *Nichoho dlia nas bez nas: posibn. z inkluzyvnoho pryiniattia rishen dlia derzhavnykh orhaniv [Nothing for us without us: a guide to inclusive decision-making for government agencies]*. K.: Lenvit [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2019

УДК 340.12:274

Чернік Світлана Дмитрівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
chernik_svitlana@ukr.net

Поляк Юлія Володимирівна,
студентка третього курсу факультету історії та права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
juliapoliak@ukr.net

ВПЛИВ ПРОТЕСТАНТИЗМУ НА СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ США

Стаття присвячена аналізу ідей протестантизму, які заклали ідеологічну основу суспільно-політичних, економічних та культурних перетворень в країнах Європи та світу. Розглянуто історію поширення протестантизму на північноамериканські колонії Англії у XVII ст. Досліджено ключові положення протестантизму, які сприяли формуванню національного характеру американців, зокрема, свобода особистості, заохочення до праці, сумлінне виконання своїх обов'язків, чесність, дисциплінованість тощо. Визначено їхнє значення у боротьбі колоністів із метрополією за свою незалежність та у побудові власної держави США на засадах демократії.

Ключові слова: Реформація, протестантизм, пуританство, північноамериканські колонії Англії, США.

Chernik S., Polyak Y. THE INFLUENCE OF PROTESTANTISM FOR THE ESTABLISHMENT US GOVERNMENT

The article is devoted to the analysis of the ideas of Protestantism, which laid the ideological basis of socio-political, economic and cultural transformations in the countries of Europe and the world. The history of the spread of Protestantism to the North American colonies of England in the seventeenth century is considered. The main provisions of Protestantism which have contributed to the formation of the national character of Americans, in particular, freedom of the person, encouragement to work, diligent performance of their duties, honesty, discipline, etc., were explored. Their significance in the struggle of the colonists with the metropolis for their independence and in the construction of their own democratic state of the USA have been determined.

Key words: Reformation, Protestantism, Puritanism, North American colonies of England, USA.

Постановка проблеми. Європейські прагнення України визначають вектор подальшого розвитку нашої держави. Пошук шляхів трансформації суспільно-політичних, економічних та культурних процесів на сучасному етапі потребує вивчення досвіду провідних країн світу. Розбудова державності відбувається під впливом різних чинників (національно-історичного розвитку, звичаїв, традицій, релігії тощо), які визначають її унікальність та ідентичність. Одним із таких чинників є релігійні ідеї, які в певній мірі стають ідеологічною основою розвитку держави. Поширення протестантизму в країнах Європи та світу вплинуло на формування національної свідомості та, водночас, сприяло розбудові державності й закріпленню нової правової системи. Особливе значення реформаційні ідеї, зокрема, раціоналізм, акцент на безпосередній зв'язок моралі та права, мали для розвитку англо-саксонської правової сім'ї. Поширення протестантизму в англійських колоніях

Північної Америки у XVII ст. стало визначальним у становленні їхньої державності та створенні держави США.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню протестантизму та його впливу на формування державності США приділено досить значну увагу у працях українських та зарубіжних вчених. Серед них слід виокремити: В. Бернхема, Р. Давіда, Б. Клементса, В. Нерсисянца, О. Барабаш, О. Головка, О. Романову, А. Пітіна та інших. Кожен з науковців аналізував різні аспекти цієї проблеми. Зокрема, В. Бернхем у своїй монографії вивчав правову систему США, визначаючи фактори, які впливали на її становлення, зокрема й протестантизм [3]. Інший науковець В. Нерсисянц приділяє увагу дослідженню політичних та правових ідей проповідників протестантських общин, які формували ідеологічну основу державності США [5]. О. Барабаш у своїх статтях звертає увагу на поширення ідей протестантизму у Західній Європі, особливості різних протестантських течій, які сприяли формуванню світобачення американців, їхньої самосвідомості, створенню унікальної філософії життя [1; 2]. Український вчений О. Головка визначив вплив протестантських ідей на побудову структури органів державної влади та конституціоналізму в цілому [4]. Однак окремі аспекти проблеми впливу протестантизму на становлення державності США потребують більш детального вивчення.

Метою статті є дослідження впливу ідей протестантизму на формування національної свідомості перших поселенців північноамериканських колоній Англії у XVII ст. та на становлення державності США.

Виклад основного матеріалу. Протестантизм виник у період Реформації у XVI ст. в Німеччині. Його початком вважають виступ професора Віттенберзького університету, доктора теології Мартина Лютера та оприлюднення ним 95 тез проти католицизму. В період реформаційного руху сформувалися низка напрямків протестантизму – лютеранство, кальвінізм, англіканство та інші.

Протестантська Реформація революціонізувала духовне життя та сприяла розвитку суспільно-політичних процесів, розмежуванню духовного і світського, відокремленню церкви від держави. Протестантизм розвивав певну модель держави і суспільства, яка отримала подальший розвиток у США і багатьох інших країнах [9, с.115-116].

В економічному відношенні протестантизм виправдовувало ділову активність людей, виконання обов'язку в межах світської професії визнавалося вищим завданням морального життя людини. Вважалося, що той, хто досяг успіху на професійній ниві, той найбільше досяг успіху і в розкритті божественного задуму. Соціальний успіх цінувався тим більше, чим більше було організованим суспільство [7, с.18].

Протестантизм оголосив, що матеріальне благополуччя, зароблене працею або торгівлею, є ознакою Божого благословення. Сформувалась так звана протестантська трудова етика, що характеризується самодисципліною і вмінням відкласти задоволення. Саме протестантські країни виділяються високоєфективною працею та самоорганізованістю. Реформатори виступали за певний стиль життя, що включав старанність, дисципліну і самодисципліну, усвідомлення обов'язку, чесності, достатності, економності, відмову від розкоші тощо [9, с.112].

Нагадаємо, що англійська колонізація Північної Америки розпочалася у 1607 р. заснуванням поселення Джеймстаун. Пізніше виникли нові поселення, створювані переважно пуританами. Так, у 1620 році вони заснували колонію Плімут, а згодом у 1628 р. – Массачусетс, у 1629 р. – Нью-Гемпшир, у 1633 р. – Коннектикут, у 1635 р. – Мен, у 1636 р. – Род-Айленд, у 1638 р. – Нью-Хейвен. Ця територія отримала назву – Нова Англія.

Суспільство, яке виникло на новому місці в Північній Америці, що не володіло традиційними інститутами політичного, соціального, духовного та економічного життя, практично не знайоме з феодалізмом, заповнювало вакуум, активізуючи духовні потенції за допомогою релігії. Таким чином, пуританізм закріплює в головах людей такі цінності: рівність, соціальний успіх, богобраність американських поселенців, прогресивне ставлення до майбутнього, що, в свою чергу, веде до зростання буржуазних відносин і, відповідно, до революційного настрою в суспільстві. На переконання А. Пітіна, відбувається формування нового типу особистості на прикладі американського пуританина, який постає більш цілеспрямованим, раціоналістичним, відкритим до нових ідей. Формуючи новий тип особистості, протестантизм водночас впливає на соціум в цілому [7, с.19].

Історична роль пуританства пов'язана з утвердженням принципу конгрегаціоналізму в англо-американському протестантизмі, а також пуританського способу життя, що спирається на такі релігійно-етичні цінності, як доктрина покликання, осуд неробства і марнотратства, культ працьовитості та ділового успіху, завзятість в здійсненні цілей, стоїчного ставлення до життєвих невдач. Як культурно-історичний феномен, пуританізм є важливим фактором формування і компонентом американського національного характеру [6].

Український науковець О. Головка вважає, що недержавний характер заснування англійських північноамериканських колоній призвів до формування нового розуміння держави. Сьогоднішні політологи і теоретики відмічають трансформацію суті держави від держави – апарату до держави – асоціації (держави – корпорації). Ця ідея вперше була оприлюднена у XVII ст. американським проповідником Роджером Уільямсом. Держава, за його думкою, наділяється владою примушувати лише за неодмінної умови забезпечення справедливості. Уряд, який застосовує владу, утримує свої повноваження не насильством, а єдино шляхом посередництва і компромісу, апеляції до розуму і здорового глузду громадян [4, с. 17]. Роджер Уільямс стверджував, що встановлення влади відбувається на основі угоди підданих і має на увазі їх

рівність перед законом. Він допускав можливість зміни такого договору внаслідок розбіжностей та необхідності примиряти конфліктуючі вимоги, а також у разі необхідності узгоджувати принципи суспільного життя з вимогами природи, розуму, справедливості і доцільності [6, с. 475].

Слід відмітити, що пуританізм в Північній Америці з часу появи перших колоній еволюціонував протягом наступного століття та підготував революційний настрій мас напередодні війни з Англією. Ідеї рівності, договірного походження держави, соціального успіху, особливої місії американських поселенців, прогресивного відношення до майбутнього, Велике пробудження вплинули на американський народ в його бажанні здобути незалежність [7, с.19].

Аналізуючи розвиток американської державності, науковець О. Романова відзначає, що американці виробили власні історичні традиції, які, на відміну від Європи, ніколи не вимагали повної секуляризації політичного простору. Безперечно й те, що релігія в США не вважається «приватною справою». Іноді навіть фахівцям з конституційного права важко провести чітку межу між тим, де закінчується американська держава та розпочинається церква. Деякі аспекти релігійності по-американськи мають вигляд навіть демонстративних. Загальновідома схильність громадян США виявляти свій патріотизм і приналежність до американської нації великою кількістю зовнішньої атрибутики. Чимало таких атрибутивних проявів має і їхня віра в Бога. Зокрема, девіз «В Бога ми віруємо» («In God we trust») друкується на грошових знаках США і спрацьовує як національний [8, с.109].

Пуританізм став найважливішою ланкою, яка визначала весь суспільно-політичний устрій Нової Англії. На початку колонізації світська і духовна влада в Америці були нероздільні. Цивільні посади займали лідери пуританських громад. Найбільш істотним в навчанні пуритан було поняття ковенанта, який трактував відносини між людьми і Богом. Теократичний політичний устрій в Америці обґрунтовувався наступним чином: необхідність в утворенні держави виникає після гріхопадіння людей. Держава покликана контролювати і приборкувати людей, схильних до гріха, керівництво державою довірено людям, найменш схильним до гріха, тобто проповідникам пуританських громад [7, с.19].

У структурі пуританської ідеології формуються особливості інтерпретації проблеми свободи, яка передбачає існування двох її смислів. У широкому сенсі свобода приписується всій живій природі і отримує назву природної, у вузькому – вона властива лише людині як розумній істоті, що володіє здатністю осмислення і оцінки своєї поведінки. Свобода у вузькому сенсі по-різному трактується ідеологами американського пуританства, але у всіх варіаціях вона розумілася як діяльність індивіда, що розгортається в межах існуючих правових, морально-етичних рамок, соціальних установок, історично сформованих традицій, звичаїв і т.д. [6].

На думку О. Барабаш, в американських колоніях особлива увага приділялася постаті судді, на якого покладалася повнота відповідальності у розумінні й об'єктивності права, як провідника Божественної волі, його веління морального характеру. По-перше, сама система суспільних відносин, що розбудовувалася на основі моделі договору, передбачала створення координуючої всю систему через правотворення і правоздійснення інстанції і ці повноваження делегувались суддям. По-друге, сама постать судді пов'язувалась не тільки з моральністю особистого життя, знанням традиції і прецеденту, але і з концептуальним представленням природного права у відповідності з підставами договору і його моральним змістом. У протестантському світобаченні наголос робиться на тому, що свободу волі людини у зовнішніх проявах не обмежує навіть сам Господь, тому це питання вноситься в юридичну площину, де право через постать судді регулює державне і приватне життя. Договірна модель передбачає мінімум фіксованих і кодифікованих положень, що покладені в основу співіснування, оскільки головною цінністю визнається свобода індивіда [1, с.82-83]. Такий підхід й визначив у подальшому провідну роль судового прецеденту у формуванні правової системи США.

Висновки. Протестантство виникло в Європі у XVI ст. та набуло поширення у країнах світу. Головною цінністю для протестантів проголошувалася свобода індивіда, разом з цим заохочувалася ділова активність людей, старанність, дисципліна і самодисципліна, чесність, економність тощо. Колонізація Північної Америки XVII ст. призвела до поширення протестантизму та його окремих напрямів, що вплинуло на формування національного характеру американців. Становлення державності США відбувалося під впливом англійського загального права, а також релігійних ідей. Протестантизм створив ідеологічну основу для боротьби поселенців за свою незалежність та сприяв створенню власної держави на засадах демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барабаш О. В. Протестантизм у розвитку загального права Англії та США. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. №3(70). С. 78-86.
2. Барабаш О. Протестантизм у становленні західної традиції права. *Вісник академії правових наук України*. 2012. № 2. С. 53-61.
3. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. К. : Україна, 1999. 554 с.
4. Головка О. М. Природно-правова теорія і конституційне будівництво в США. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право*. 2016. вип. 22. С. 16-20.
5. История политических и правовых учений: Учебник для вузов / Под общ. ред. акад. РАН, д.ю.н., проф. В.С. Нерсисянца. М.: Норма, 2004. 944 с.
6. Некрасов С.И., Некрасова Н.А., Платошина В.В. Американский мультикультурализм URL: <http://www.monographies.ru/book/section?id=4140> (дата звернення: 28.03.2018).

- 7.Питин А. В. Пуританизм и формирование идеологических предпосылок войны за независимость в США. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2008. № 14. С. 17–21.
- 8.Романова О. К. Релігійний фактор у політичному просторі США. *Політичний менеджмент*. 2004. №5. С.107-113.
- 9.Хоружий Г. Ф. Протестантизм як результат європейської Реформації. *Вісник КНТЕУ*. 2017. №2. С.105-119.

REFERENCES:

- 1.Barabash, O. V. (2012). Protestantyzm u rozvytku zahalnoho prava Anhlii ta SshA [Protestantism in the development of the common law of England and the United States]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 3(70), 78-86 [in Ukrainian].
- 2.Barabash, O. (2012). Protestantyzm u stanovlenni zakhidnoi tradytsii prava [Protestantism in the formation of the western tradition of law]. *Visnyk akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2, 53-61 [in Ukrainian].
- 3.Bernkhem, V. (1999). *Vstup do prava ta pravovoi systemy SShA [Introduction to US law and law system]*. K.: Ukraina [in Ukrainian].
- 4.Holovko, O. M. (2016) .Pryrodno-pravova teoriia i konstytutsiine budivnytstvo v SshA [Natural-legal theory and constitutional construction in the United States]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Pravo*, 22, 16-20 [in Ukrainian].
- 5.Nersesiants, V. S. (2004). *Istoriya polytycheskikh i pravovykh uchenii: Uchebnyk dlia vuzov [History of political and legal doctrines: Textbook for universities]*. M.: Norma [in Russian].
- 6.Nekrasov, S.Y., Nekrasova, N.A., Platoshyna, V.V. *Amerykanskyi multykulturalyzm [American multiculturalism]*. Retrieved from <http://www.monographies.ru/book/section?id=4140> [in Russian].
- 7.Pitin, A. V. (2008). Puritanyzm i formirovanie ideolohycheskikh predposylok voyny za nezavisimost v SshA [Puritanism and the formation of the ideological prerequisites for the war of independence in the United States]. *Vestnyk Cheliabynskoho hosudarstvennoho unyversyteta*, 14, 17–21 [in Russian].
- 8.Romanova, O. K. (2004). Relihiinyi faktor u politychnomu prostori SSHA [A Religious Factor In The US Political Space]. *Politychnyi menedzhment*, 5. 107-113 [in Ukrainian].
- 9.Khoruzhyi, H. F. (2017). Protestantyzm yak rezultat yevropeiskoi Reformatsii [Protestantism as a result of the European Reformation]. *Visnyk KNTEU*, 2, 105-119 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 21.03.2019